

во спомените на Иван Хаџи Николов (111—124); Страници на едно македонофиство (Петар Данилович Драганов и неговите проучувања на македонското културно-политичко минато) (125—158); Македонија и македонското прашање во трудовите на руските учени и публицисти од крајот на XIX и почетокот на XX век (159—166); Запис за Гоце Делчев (167—174); Революционерниот лик на Гоце Делчев (175—184); Гоцевата мисла во македонското револуционерно и културно наследство (185—190); Ѓорче Петров (191—220); Ѓорче Петров — идеолог на македонската самостојност (221—227); Ѓорче Петров во народната песна (229—237); Ѓорче Петров и Димитар Ризов (239—266); Весникот „Бунтовник“ на Ѓорче Петров како идеолошка подготовка на илинденскиот револуционерен чин (267—283); Убиството на Ѓорче Петров (285—299); Дамјан Груев (301—328); Крсте Мисирков и неговите политички антиподи (идеолошката трипартиција на македонското ослободително дело од крајот на XIX и почетокот на XX век) (329—335); Пере Тошев во литература-та (338—356); Никола Вапцаров (357—405).

На крајот на книгата се објавени библиографски белешки за секој наслов одделно при што е даден и азбучен показалец на имињата споменувани во книгата.

Целокупната книга содржи мошне богат материјал за културната и политичката историја на македонскиот народ, осветлена во долгогодишната работа на професор д-р Гане Тодоровски. Глав-но, се задржува на обработка на одделни личности од разни аспекти како, на пример, Григор С. Прличев, Марко Цепенков, Трајко Китанчев, Дамјан Груев, Крсте Мисирков, Пере Тошев, Никола Вапцаров и посебно Гоце Делчев и Ѓорче Петров. Со оваа книга добиваме еден том собрани дела на овој наш истакнат поет, во овој случај и научен работник — историограф, фолклорист и книжевен историчар.

Книгата „Трактати за сонцељубивите“ технички е мошне убаво опремена, а со својата богата и научно издржана и аргументирана содржина ќе остане како драгоцен прирачник за македонските историчари, фолклористи и книжевни историчари.

С. М.

ЃОРЧЕ ПЕТРОВ И ПЕРЕ ТОШЕВ — Друштво за наука и уметност и Друштво на историчарите — Прилеп, 1 (201)

Неодамна во издание на Друштвото за наука и уметност и Друштвото на историчарите од Прилеп, излезе од печат книгата под наслов: **Ѓорче Петров и Пере Тошев**.

Во неа се објавени материјалите од симпозиумите одржани во Прилеп по повод педесетгодишнината од убиството на **Ѓорче**

Петров и шеесет години од убиството на **Пере Тошев**, две крупни фигури во македонското национално ослободително движење.

Книгата е поделена на два дела.

Првиот дел (11—97) ги содржи рефератите од симпозиумот одржан на 2. X. 1971 година во Прилеп, посветен на педесетгодишнината

ната од монструозното убиство на големиот организатор, идеолог и борец на македонскиот народ **Ѓорче Петров**. Во првиот дел се опфатени 10 реферати.

„**Македонија** по своја иницијатива и по сила на својот сопствен живот, самата се оформи во одделна морално-политичка единица...“.

Тоа се зборови на големиот теоретичар, идеолог, пропагатор, организатор и борец на македонското ослободително дело **Ѓорче Петров**, за чиј живот и дело реферат поднесе редовниот професор на Филозофскиот факултет и дописен член на МАНУ — **Љубен Лапе**.

Во своето писмено искажување, професор **Љубен Лапе** ги изнесе најзначајните моменти во животот на овој великан, почнувајќи од неговото раѓање, преку неговото школување, учителствување, до израснувањето во сјаен пропагатор и борец за доброто на својот народ. Бунтовник уште во школската клупа, добар учител на масите, непомирлив борец за правата на својот народ, публицист, автор на еден обемен географски труд, и многу други со друга проблематика, а над сè голем организатор, се особини на овој голем син на македонскиот народ, изнесени во овој реферат.

Во рефератот на **Душан Константинов** со наслов: **Ѓорче Петров и Даме Груев** се изнесени заедничките погледи на овие апостоли на македонската револуција. Во искажувањето на **Константинов** се изнесени нивните различни особини и заедничката борба на теренот, нивните натчовеч-

ки настојувања да се зацврстат темелите на развишаната Организација, да се поврати довербата кај народот, да се истрае докрај.

Чаништа врвен дострел на **Ѓорчевата** востаничка дејност — е наслов на искажувањето на **Димитар Димески**.

Акцентот во ова искажување паѓа врз херојската борба на една востаничка чета од 140 борци против скоро четириесет пати помногубројниот и подобро вооружен непријател, што се одиграла кај селото **Чаништа** — **Прилепско**. **Димески** овде ги подвлече стратегиските способности на овој народен трибун, готов да го положи животот за среќното утре на својот народ.

Во рефератот на **Орде Ивановски**: **Борбата на Ѓорче Петров** за зачувување на независноста на македонското ослободително дело 1883—1912 е дадена вистинска слика на немирниот дух на големиот револуционер, кој целиот свој живот ѝ го посвети на борбата за слобода на својот народ за среќното утре на младите поколенија.

Манол Пандески во својот реферат даде широка анализа за способностите на овој голем народен водач, публицист и најдобар толкувач на болките, стремешките и интересите на македонскиот народ.

Искажувањето на **Богомил Д. Константинов** се однесува на утврднувањето на датумот на загинавањето на големиот револуционер **Ѓорче Петров**. Тука се изнесени повеќе мислења, кои се однесуваат на датумот на загинавањето на овој идеолог, а на крајот дословно се изнесени зборовите на **Ангел Динев**, од кои се гледа кога е убиен **Ѓорче**.

Во делото **А. Динев „Илинденска епопеја“** Софија, 1945 година за Ѓорче пишувача:

„Го убија агентите на Фердинанд и на неговиот син Борис, на 28.VI.1921 година, во Софија и за да го скријат злосторот го исекоа на парчиња и неговиот убиец Турчето Рџец, што го испратија тие“.

Спомените на **Ѓорче Петров** како извор за историјата на Македонското национал-ослободително движење до 1904 година — е наслов на рефератот поднесен на овој научен собир од професорот **Љубен Лапе**.

Овде е даден акцент на Спомените на Ѓорче Петров, времето на нивното запишување и подробна нивна анализа. Во ова искажување посебно е подвлечена големата заслуга на **Љубомир Милетич**, кој ги запишал и ги објавил спомените на редица учесници и водачи во ова движење. (26) Подносителот на овој реферат даде податоци за **Љ. Милетич**, кажувајќи ја вистината за него дека е педантен спроводник на политиката на големо-бугарската буржоазија во Македонија, подвлекувајќи ја притоа неговата улога како запишувач на голем број спомени на разни луѓе со различни занимања, изнесувајќи ја притоа вредноста на овие материјали во расветлувањето на низа значајни моменти во животот на одделни личности.

Во своето натамошно искажување, проф. **Љубен Лапе** укажува на големите способности што ги поседувал Милетич во оваа смисла: да конструира лик онаков каков што одговара на политиката

и интересите на гладните за завојување бугарски елементи. Со други зборови, овој мајстор на фалсификатот сакал, во телото на еден чист, искрен, верен на делото на својот народ син, да внесе душа која ќе мисли како што мислат големобугарските елементи. Во ова искажување посебно е подвлечена големината и значењето на овие Спомени за македонската историографија, бидејќи во себе содржат податоци необично значајни за нас. Навистина голема загуба е што овие спомени даваат податоци за животот и дејноста на Ѓорче само до 1904 година.

Филип Каваев даде убаво работка на расказот „**Заточеник**“, напишан од Ѓорче Петров. Каваев го анализира овој расказ укажувајќи на големите способности што ги поседуваше Ѓорче Петров, на неговото мајсторство да проникне во душата на борецот Македонец и истиот го претстави како нескршлив и решителен во борбата против сите маки и страданија.

Здравко Божиноски во своето искажување го подвлече големото дело што за овој народ го стори Ѓорче Петров. Овде вниманието паѓа врз две народни песни. За херојската борба кај селото Чаништа, во која зеде учество Ѓор-

че, народниот поет запеал:

„Татнеж го треси Мариово, еј Мариово село Чаништа!

Таму се бијат славни јунаци, славни јунаци се Македонци. На чело стои тој Ѓорче Петров, крај него Јово Црногорчето, војвода Попов, Лазар Поп

Трајков...

И додека македонскиот народ ги оплакуваше своите синови, од Софија стигнала веста за монструозното убиство на Ѓорче Петров. Ставајќи ја Македонката во улога на илустратор на народната тага, народниот поет пее:

А бре моме, Македонке,
зошто плачеш, зошто жалиш?
Дал те либе, оставило,
дал те мајка искарала?
Мило брате, Македонче,
нит ме либе оставило,
нит ме мајка искарала,
абер дојде од Софија,
го убиле Ѓорче Петров,
славен јунак од Прилепа...
леле, леле, мило брате
го убиле Ѓорче Петров!

Георги Здравев во своето искажување ја изнесе музичката специфичност на една народна песна, посветена на Ѓорче Петров.

Вториот дел од книгата ги содржи рефератите од симпозиумот одржан на 14. XII. 1972 година во Прилеп, по повод шеесетгодишната

одбрана од убиството на **Пере Тошев**.

„Слободата и без нас ќе изгрее. Зашто ја сака целиот народ; ја сака мало и големо, како што се сака вода и леб“.

Тоа е мисла на големиот револуционер **Пере Тошев**. За неговиот животен пат и дело на овој научен собир поднесе реферат проф. Љубен Лапе. Во него посебно е подвлечена неговата улога во македонското национал-ослободително движење, на кое тој целосно ѝ се посвети од осумдесеттите години на 19 век па сè до крајот на својот живот, до оној момент кога непријателските

куршуми го погодија од заседа. Во рефератот е подвлечен недостигот од архивски материјали, кои се потребни како база од каде што би можело да се тргне во расветлувањето на личноста и делото на **Пере Тошев**. И навистина, македонската историографија му посветила најмалку внимание на овој верен син, само затоа што материјалите што постојат за него и за редица такви се наоѓаат далеку од нас (Софија) и за нас се недостапни.

Боро Јованоски поднесе реферат под наслов: Идејата и револуционерната работа на **Пере Тошев**. Самиот наслов кажува за што станува збор.

Одразот на Илинден врз ставот на **Пере Тошев** на Прилепскиот конгрес, 1904 година — е реферат поднесен на овој собир од Димитар Димески.

Акцентот на искажувањето на **Димески** паѓа врз острата борба што **Пере Тошев** ја поведе на Прилепскиот конгрес по прашањето за децентрализацијата на ТМОРО, а дека навистина бил точен во своите погледи ќе потврди Рилскиот конгрес.

Душан Хр. Константинов на овој симпозиум даде прилог со своето искажување кое се однесува на расветлувањето на некои историски неточности, тесно поврзани со **Пере Тошев** и **Даме Груев**.

Интересирането на Ѓорче Петров за **Пере Тошев**, е наслов на рефератот поднесен од проф. Љубен Лапе.

Централно место овој реферат заема писмото на орче Петров испратено од Петре Ацев, во кое Ѓорче бара да биде известен најдетално за сè она што би-

до во најтесна врска со Пере Тошев.

Наум Димовски во своето истражување се осврнa на неколкуте истражувања за убиството на Пере Тошев. Тука детално е изнесено патувањето на Пере од Софија до Дреновската клисура, каде што беше дочекан и од заседа убиен. Притоа се изнесени мислењата на низа луѓе, од кои се гледа дека Пере бил следен сè до местото каде што бил убиен.

Проф. **Гане Тодоровски** во своето истражување под наслов: **Пере Тошев во литературата**, преку анализа на 4 романи во кои се спомнува или е главна личност Пере, подвлекол дека овој човек, совеста на револуционерна Македонија бил и ќе биде инспирација за многу писатели и поети кои ќе пеат и ќе пишуваат за големото дело на овој револуционер. Акцентот во истражувањето на проф. Тодоровски паѓа врз романот на Антон Страшимиров.

Од истражувањето на **Владо Иваноски**: „**Пере Тошев**“ име на Велешки партизански одред од 1942 година, може да се заклучи тоа дека имињата не само на Пере, туку на редица наши револуционери длабоко се врежани во сеќавањата на народот и за него

претставуваат синоним за храброст, решителност, нескршливост и истрајност.

Филип Каваев во својот реферат дава анализа на неколку народни песни и во секоја од нив зборува за определени моменти од животот на овој револуционер.

Симо Младеновски преку своето излагање дава низа карактеристики на народната песна од Тиквешкиот крај, кој пее за овој син убиен во Дреновската клисура.

Георги Здравев во своето излагање ја изнесе музичката карактеристика на една песна, посветена на Пере Тошев.

Не е нескромно ако се каже дека овој труд е навистина вреден. Материјалите што беа поднесени на симпозиумот и како такви публикувани, го прават вреден. Сите материјали што се внесени во оваа книга, чинат една органска целина, а тоа е драгоцен придонес кон нашата историографија. Од техничка страна нема никакви пропусты, што е необично карактеристично. Стилот и јазикот се на ниво, а заедно со останатите квалитети го прават овој труд привлечен.

Д. В.

Слободан Нешовиќ: „ЈУГОСЛОВЕНСКО-БУГАРСКИТЕ ОДНОСИ ВО БЛИСКОТО МИНАТО“ (НИП „Нова Македонија“, Скопје, 1973.)

Врз југословенско-бугарските односи во периодот пред завршувањето на Втората светска војна, неоспорно, влијаеше општата ситуација во Европа, условена со појавата и јакнењето на нацизмот и фашизмот, како и општата состојба во светот пред второто свет-

ско судирање. Исто така, на тие односи на балканските соседи им претходат настаните и наследството уште од времето пред и за време на Првата светска војна.

Што се збиднуваше и што се случи во светот?